

MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA KASBIY SHAXSIY FAZILATLARNI RIVOJLANTIRISH

Nazirov Qudrat Yuldashevich

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti Farg'ona filiali tadqiqotchisi "Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati" kafedrasini mudiri

Annotatsiya

Ushbu maqolada Malaka oshirish jarayonida kasbiy shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish, qayta tayyorlov, malaka oshirish institutlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Malaka oshirish, qayta tayyorlash, kasb-hunar, kasbiy shaxsiy sifatlar, mutaxassislar, ilmiy tushunchalar, muloqot, tushunchalar.

KIRISH

Malaka oshirish, Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash (O'zRda) — uzluksiz ta'lim tizimi turlaridan biri, xalq xo'jaligining barcha sohasida ishlovchi mutaxassislar va rahbar xodimlarning kasbiy bilim va ko'nikmalarini yangilash hamda chuqurlashtirish jarayoni. Kadrlarning raqobatbardoshlik sifatleri hamda bilim va ko'nikmalarining zamon talablariga javob bera oladigan darajada bo'lishini ta'minlaydi.

ASOSIY QISM

Malaka oshirish va qayta tayyorlash har bir xodimning o'z mutaxassisligi bo'yicha so'nggi fan yutuqlari, yangiliklari bilan tanishish, ularni o'zlashtirish, yangi amaliy ish usullari, ilgor ish tajribalarini o'rganishdan iborat ilmiy nazariy hamda amaliy tayyorgarlik jarayoni hisoblanadi. Malaka oshirish va qayta tayyorlash davriyligi turli mutaxassislar hamda rahbar xodimlar uchun turlicha bo'lib, 2—5 yilda 1-marta, zarur hollarda bundan qisqa muddatlarda o'tkaziladi. Malaka oshirish va qayta tayyorlash universitetlarda, malaka oshirish institutlarida hamda professional qayta tayyorlash huquqiga ega bo'lgan o'quv markazlarida amalga oshiriladi. Mazkur jarayon ishlab chiqarishdan ajralgan, qisman ajralgan va ajralmagan holda bo'lishi mumkin. Uning shakli Malaka oshirish ta'lim muassasasi tomonidan ta'lim dasturining murakkabligi e'tiborga olingan holda va buyurtmachining u bilan tuzilgan shartnomasi asosidagi ehtiyojlariga muvofiq ravishda belgilanadi. Malaka oshirish va qayta tayyorlash muddati turlicha bo'lib, har bir holda qo'yilgan maqsad hamda vazifalarga muvofiq belgilanadi. Malaka oshirish va qayta tayyorlash ta'lim muassasasi o'quv jarayonini maqsadli tashkil etish, ta'lim shakli, uslublari, texnologiyasini qo'llash orqali tinglovchilarga ta'lim dasturlarini o'zlashtirishlari uchun zarur sharoitlar yaratadi. Mazkur dasturlar malaka oshirish ta'lim muassasalari tomonidan buyurtmachi ehtiyojlarini, shuningdek, qo'shimcha kasb

ta'limi dasturlari mazmuni oldiga qo'yilgan davlat talablarini e'tiborga olgan holda ishlab chiqiladi, tasdiqlanadi va amalga oshiriladi. Mutaxassislarni professional Malaka oshirish va qayta tayyorlash jarayoni yakuniy davlat attestatsiyasi bilan tugallanadi. Attestatsiyani o'tkazish tartibi ta'limni boshqarish bo'yicha tegishli davlat organlari tomonidan belgilanadi. O'quv rejasining barcha talablarini bajargan, yakuniy davlat attestatsiyasidan muvaffaqiyatli o'tgan tinglovchilar Malaka oshirish va qayta tayyorgarlikdan o'tganligi haqida belgilangan namunadagi diplom yoki sertifikat oladilar. Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash tartibi O'zR Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi. Malaka oshirish institutlari, Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash institutlari — xalq xo'jaligining turli sohalarida ishlovchi mutaxassislarning va rahbar xodimlarning malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash tizimidagi tashkiliy metodik va o'quv markazi. O'zbekistonda mutaxassislarning malakasini oshirish intilari (o'qituvchilar malakasini oshirish institutlari, vrachlar malakasini oshirish institutlari va boshqalar) 1930—40 yillarda tashkil qilingan. Malaka oshirish institutlari. tinglovchilarga fan va texnikaning yangi yutuqlarini, rejalashtirish va iqtisodiy rag'batlantirishning samarali metodlarini, shuningdek, hisoblash texnikasi, ishlab chiqarish jarayonini mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish vositalaridan foydalanib ishlab chiqarish, mehnat va boshqarishni ilmiy tashkil etish kabi masalalarni o'rgatadi; o'quv dasturlari, rejalarini ishlab chiqadi, malaka oshirish tizimi uchun o'quv va metodik adabiyotlarni tayyorlaydi va nashr etadi. Malaka oshirish institutlarida o'qishning asosiy shakli kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash kurslari hisoblanadi. Bunday kurslar ulardan ko'zda tutilgan maqsadni to'liq amalga oshirish uchun tinglovchilar o'zlashtirishlari zarur deb hisoblangan o'quv rejasi va dasturining xajmidan kelib chiqqan holda turlicha belgilanadi. Shu bilan birga dolzarb mavzular bo'yicha qisqa muddatli kurslar, seminarlar o'tkaziladi. Malaka oshirish institutlarida o'quv mashg'ulotlari ma'ruza, seminar, laboratoriya ishlari, amaliyot, ilg'or ish tajribalarini o'rganish, konsultatsiya va shahrik.dan iborat. Shuningdek, ilg'or pedagogik texnologiyalardan keng foydalaniladi. Malaka oshirish institutlarida kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash masalalari bo'yicha zarur me'yoriy hujjatlar ishlab chiqiladi, ilmiy-metodik tadqiqotlar olib boriladi. Malaka oshirish institutlarida o'z faoliyatlarini 1997-yil 29 avg .da qabul qilingan O'zR ning "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi asosida olib boradilar.2002-yil O'zbekistonda 23 Malaka oshirish institutlarida ishlatiladi. [1]

Yiriklari: O'zbekiston milliy universiteti huzuridagi Oliy ped. instituti, Toshkent vrachlar malakasini oshirish markaziy instituti, A. Avloniy nomidagi xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish Markaziy instituti, Toshkent iqtisodiyot universiteti huzuridagi Iqtisodiyot, biznes, kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash instituti, O'zR Tashqi iqtisodiy faoliyat milliy banki huzuridagi Mutaxassislarning malakasini oshirish markazi. Kasbiy va pedagogik faoliyat uchun eng muhimi, o'qituvchining o'z ishini amalga oshirishi uchun zarur bo'lgan individual fazilatlarining psixofizik asosi sifatida ko'rib chiqilishi mumkin bo'lgan yuqori asabiy faoliyat

(HNA) turining xususiyatlari. Ma'lumki, GNI ikkita asosiy asabiy jarayonga asoslanadi: qo'zg'alish va inhibitsion. Ular kuch, harakatchanlik va muvozanat bilan ajralib turadi, ularning turli kombinatsiyalari insonning individual psixologik xususiyatlarini - uning temperament turini, idrok etish va fikrlash xususiyatlarini, diqqatni, mehnat qobiliyatini, chidamliligini, psixologik barqarorligini va boshqalarni belgilaydi. O'qituvchining pedagogik faoliyati va individual psixologik fazilatlari ma'lum bir yozishmalarda bo'lishi kerak. Bunday yozishmalar har doim ham o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi (garchi tasodifning baxtli holatlari bo'lsa ham, ular tabiiy kasb, tug'ilgan o'qituvchi haqida gapirishadi). Bunga erishish kerak. O'qituvchilik kasbi uchun quyidagi individual psixologik xususiyatlar va fazilatlar afzalroqdir:

1) yetakchilik, samaradorlik, chidamlilik, qat'iyatlilik, faollik, maqsadlilik, qat'iyatlilik, chidamlilik, o'ziga ishonch va boshqalarga bo'lgan rivojlangan tendentsiya asosidagi temperament fazilatlarining kombinatsiyasini aniqlaydigan kuchli GNI turi.

2) ixtiyoriy diqqatni shakllantirish, yuqori daraja aqliy faoliyat, xotira.

3) hissiy muvozanat (hissiy vaziyatlarda ham o'zini tuta bilish).

4) ijtimoiy sezgirlik, refleksivlik (insonning o'z-o'zini hisobot berish qobiliyati, o'z ruhiy holatini introspeksiya qilish qobiliyati; o'zini tashqaridan, ba'zan boshqalarning ko'zlari bilan ko'rish qobiliyati).

2. Pedagogik qobiliyatlar - shaxsning individual psixologik xususiyatlari, buning natijasida har qanday faoliyat muvaffaqiyatli amalga oshiriladi, kam mehnat sarfi bilan katta natijalarga erishiladi.

Psixologik va pedagogik adabiyotlarda qobiliyatlarning turli guruhlarini ajratiladi. Shunday qilib, F.M. Gonobolin o'qituvchining "bolalarni tushunish, ulardagi yaxshi va yomonni ko'rish, o'quv materialini qanday qabul qilishini his qilish, ularning bilim va qobiliyatlarini ob'ektiv baholash, ijodiy ishlash, bilimlarni talabalarga muvaffaqiyatli etkazish, tilda gapirish qobiliyatining muhim individual xususiyatlarini anglatadi. , bolalar bog'chasi jamoasida maktab o'quvchilarini mohirona tashkil etish, pedagogik takt ko'rsatish, bolalarga ularning ishtiyoqi, mehnatga muhabbat, o'zini yaxshi nazorat qilish, his-tuyg'ularini va xatti-harakatlarini boshqarish.[2]

Pedagogik faoliyat uchun o'qituvchining oltita etakchi qobiliyati I.A. Zyazyun, M.S. Burgin va boshqalar, ular quyidagi qobiliyatlarni o'z ichiga oladi:

Muloqot - odamlarga moyillik, yaxshi niyat, xushmuomalalik;

Pertseptiv qobiliyatlar - kasbiy hushyorlik, empatiya, pedagogik sezgi;

Shaxsning dinamizmi - ixtiyoriy ta'sir qilish va mantiqiy ishontirish qobiliyati;

Hissiy barqarorlik - o'zini nazorat qilish qobiliyati;

optimistik prognozlash;

Ijodkorlik - bu ijodkorlik qobiliyati.

Pedagogik qobiliyatlarning yuqoridagi ro'yxatidan ko'rinib turibdiki, ular ko'pgina shaxsiy fazilatlarni o'z ichiga oladi va muayyan harakatlar va malakalar orqali ochiladi. Shu bilan birga, bir nechta qobiliyatlar tarkibiga kiradigan malakalar mavjud.

3. Shaxsning yo'nalishi, u shaxsning qadriyat yo'nalishlaridan iborat. Bizning holatda biz o'qituvchining kasbiy-pedagogik yo'nalishi haqida gapiramiz. O'qituvchi shaxsining kasbiy-pedagogik yo'nalishi (PPT) deganda o'qituvchining xulq-atvorini, uning kasbga va kasbga bo'lgan munosabatini belgilaydigan barqaror, dominant (ustun) ehtiyojlar, motivlar (qiziqishlar, e'tiqodlar, moyilliklar va boshqalar) tizimi tushuniladi. uning ishi.N.V.ning pedagogik faoliyatiga nisbatan. Kuzmina (professor, dr. psixologiya fanlari) o'qituvchi shaxsining kasbiy-pedagogik yo'nalishining quyidagi tarkibiy qismlarini o'z ichiga oladi:

1. Bolalarga, kasb-hunarga, ijodkorlikka qiziqish va muhabbat ularda insoniy fazilatlarni tarbiyalash bilan bog'liq;
2. O'qituvchi faoliyatidagi qiyinchilik va muammolarni bilish;
3. Pedagogik faoliyatga bo'lgan ehtiyoj;
4. Tanlagan kasbi talablariga mos keladigan o'z imkoniyatlari va imkoniyatlarini anglash;
5. Doimiy ravishda o'z-o'zini takomillashtirish zarurati va allaqachon universitetda pedagogik mahorat asoslarini egallash istagi.[3]

N.V. Kuzmina shuningdek, o'qituvchi shaxsining yo'nalishining uch turini belgilaydi:

Haqiqiy pedagogik (u o'qitilayotgan fan orqali talaba shaxsini shakllantirish uchun barqaror motivatsiyadan, fanni qayta qurishdan iborat bo'lib, talabaning bilimga bo'lgan dastlabki ehtiyojini shakllantirishga tayanadi, uning tashuvchisi o'qituvchidir. Pedagogik yo'nalish pedagogik faoliyatga bo'lgan kasbni o'z ichiga oladi. Bu eng yuqori darajada o'qituvchi o'zini maktabsiz, o'quvchilarning hayoti va faoliyatisiz deb hisoblamaydi);

Rasmiy pedagogik (pedagogik faoliyatning motivatsiyasi ma'lum bir fanni o'qitishga bo'lgan ishtiyoq tomon yo'naltiriladi, ammo o'qituvchi ma'lum darajada o'z pedagogik faoliyati samaradorligiga erishadi, chunki u talabalarni o'rganish va o'qitish jarayoniga shaxsiy ishtiyoqi bilan, ijodiy ishtiyoq bilan yuklaydi. uning ishiga munosabati);

Yolg'on pedagogik (o'qituvchining pedagogik faoliyatining asosiy motivi o'zini namoyon qilish, martaba o'sishi hisoblanadi. Bir qator rivojlangan pedagogik qobiliyatlar va ijobiy shaxsiy fazilatlar, masalan, aql-zakovat, iroda va boshqalar mavjudligi tufayli bunday o'qituvchining o'zini o'zi boshqarishi mumkin. muayyan davrlarda muvaffaqiyatli ishlaydi. Ammo uning kasbiy faoliyati motivlarining buzilishi, qoida tariqasida, pedagogik faoliyatda past natijaga olib keladi)

V.A. Slastenin (professor, pedagogika fanlari doktori) ham PPTni o'qituvchi shaxsining eng muhim fazilatlaridan biri deb hisoblaydi. Uning fikricha, bu voqelikka tanlab munosabatda bo'lish, shaxsning yo'nalishi, insonning yashirin kuchlarini uyg'otadi va safarbar qiladi, uning tegishli qobiliyatlarini, fikrlash, iroda, his-tuyg'ular, xarakterning kasbiy muhim

xususiyatlarini shakllantirishga yordam beradi. Aks holda, V.A. Slastenin PPT - bu o'qituvchi shaxsiyatining asosiy xususiyatlari to'plangan ramka, deb hisoblaydi.

O'qituvchi shaxsining pedagogik yo'nalishi turlicha namoyon bo'lishi mumkin. Bu kasbiy o'zini o'zi tasdiqlashga qaratilgan bo'lishi mumkin; har bir talaba yoki talabalar guruhi uchun; pedagogik ta'sir vositalari to'g'risida; o'rgatish maqsadida. Etakchi yo'nalish nima? Albatta, asosiy e'tibor pedagogik faoliyatning maqsadi, ya'ni o'qituvchi shaxsining barkamol rivojlanishi uchun sharoit yaratishga qaratiladi. Ushbu yo'nalishni gumanistik deb hisoblash mumkin. Nega? (Insonning shaxs sifatidagi qadr-qimmatini, uning erkin rivojlanish va qobiliyatlarini namoyon qilish huquqini tan olish).

4. Kasbiy-pedagogik va fanga oid bilim va malakalar. Kasbiy-pedagogik bilimlarning o'zagini pedagogika va psixologiya sohasidagi fundamental bilimlar, dunyoqarash va uslubiy bilimlar, texnologik bilimlar tashkil etadi. Bilimning sifati uning turli faoliyat turlariga qanchalik keng kiritilganligi bilan belgilanadi. Bilim o'z-o'zidan mavjud emas: u shaxs tomonidan o'zlashtiriladi va boyitiladi, faoliyatda amalga oshiriladi.

XULOSA VA MUNOZARA

Pedagogik bilimning o'ziga xosligi shundaki, u o'qituvchining unga bo'lgan shaxsiy munosabati bilan boyib boradi, uning dunyoqarashi, tajribasi, tafakkurining o'ziga xos xususiyatlaridan o'tadi. Bilimlar pedagogik mahorat va ko'nikmalarni rivojlantirish va shakllantirish uchun mustahkam poydevor qo'yadi, ularsiz pedagogik faoliyatning dinamikasi va samaradorligi mumkin emas. Ko'nikma va malakalar bilimlarni amaliyotda qo'llash usullari bo'lib, ularning o'qituvchining ob'ektiv zarur fazilatlari modulida ifodalanishi aniq. O'qituvchi umumiy ilmiy, fan, psixologik, pedagogik va umummadaniy bilimlarni o'z amaliy faoliyatida samarali qo'llay oladigan darajada kasbiydir. Kasbiy-pedagogik mahorat va malakalar doirasi xilma-xildir. Shunday qilib, kasbiy-pedagogik faoliyatda ikki mingdan ortiq malaka yangilanadi. Barcha xilma-xil ko'nikmalarning asosida umumiy mehnat ko'nikmalari yotadi: faoliyat maqsadlarini amalga oshirish, bo'lajak faoliyatni rejalashtirish va uning davomida o'zini o'zi nazorat qilish qobiliyati. Har qanday faoliyat turida zarur bo'lgan kognitiv qobiliyatlarga yodlash, taqqoslash, tahlil qilish, bashorat qilish, oldindan ko'rish qobiliyati kiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. N.A. Muslimov Bo'lajak kasb-ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirish T., Fan 2004. [1]
2. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - T.: "Iste'dod", 2008. - 180 b. [2]
3. Muslimov N. va boshqalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. - T.: «Fan va texnologiyalar», 2013. - 128 b. [3].